

NARAVA – VIR INOVATIVNOSTI IN USTVARJALNOSTI V IZOBRAŽEVALNIH ORGANIZACIJAH

Inovativnost in ustvarjalnost sta postala sinonima za preživetje organizacij. Po napovedih mnogih poslovnih gurujev ter nasploh futuristov naj bi preživele le tiste organizacije, ki bodo znale ljudem ponuditi nekaj novega, drugačnega ..., torej tiste, ki bodo zaposlovale ustvarjalne ljudi, sposobne inoviranja.

Ko govorimo o inovativnosti, jo radi pomešamo z ustvarjalnostjo, zato je prav, da najprej pojasnimo razliko med obema pojmom. O inovativnosti govorimo takrat, ko gre za popolnoma nov izdelek ali storitev, ki poprej še ni bila poznana in lahko radikalno spremeni svet. Inovacija je bil recimo parni stroj, inovacija nove dobe so na primer nanotehnologije. Pri ustvarjalnosti pa gre izključno za to, da že znane stvari sestavimo skupaj na drug način. Oboje je potrebno, brez ustvarjalnosti ni inovativnosti in težko si je predstavljati, da bi lahko inovirali brez tega, da bi bili predhodno zelo ustvarjalni.

Potreba po razvoju ustvarjalnosti se je zasedrala v obveznem šolstvu močnejše kot kdajkoli poprej. Pravzaprav gre za to, da krotimo osnovnošolski sistem v to smer, da ne ubija ustvarjalnosti otrok, ki jo imajo že sami po sebi, temveč da jo spodbuja. Stanje se na tem področju vsekakor vidno izboljšuje. Toda vsakdo ve, da je odgovor na vprašanje, ali

UVODNIK

Dr. Daniela Brečko

bo šola spodbujala in razvijala ustvarjalnost otrok, odvisen od njenih učiteljev. Ti pa so ravno tako izšli iz izobraževalnega sistema, ki jim je ali pa jim ni privzgojil in krepil ustvarjalnosti. Za to bo potrebno ustvarjalnost vnesti prav v vse pore izobraževalnega sistema in po vsej vertikali, od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor.

Izobraževalci odraslih imajo pri razvoju ustvarjalnosti še nekoliko težjo vlogo. Ustvarjalnost naj bi razvijali pri odraslih, kjer je bilo v preteklosti že marsikaj zamujenega. In kako naj torej izobraževalec odraslih razvija ustvarjalnost, če sam ni ustvarjalen oziroma njegova organizacija ne premore ali pa velikokrat spričo birokratskih spon ne dovoljuje in ne omogoča prostora za ustvarjalno razmišljanje in ustvarjalno eksperimentiranje? Še zlasti se je apel po inovativnosti in ustvarjalnosti naselil na področju poslovnega izobraževanja. Zato je moje uvodno razmišljanje tokrat namenjeno naravi kot izjemnemu in neizčrpnemu viru inovativnosti in ustvarjalnosti, iz katerega lahko črpa vsakdo, še zlasti pa izobraževalne organizacije.

Narava je veličastni učitelj, uči nas od povsem tehničnih ved do zapletenih filozofskih nauk. Pa ne v smislu, da nam od časa do časa jasno pove, kje so omejitve, ampak

nam na svojstven način pokaže zapletene fizikalne in tehnične prijeme, na drugi strani pa na preprosti simbolični ravni in zelo razumno sporoča tudi velike nauke o zapletenih družbenih in ekonomskih mehanizmih.

Naj najprej navedem nekaj primerov učenja s pomočjo opazovanja narave, ki bi jih lahko oz. so jih že uspešno uporabili pri velikih svetovnih inovacijah, ki so resnično spremenile svet in ga še bodo:

- **Ladijski vijak** je bil izumljen prav s pomočjo opazovanja narave. Ko je Reselj opazoval vrtničast let semena javorja, ki je v poznem poletju in jeseni padal iz drevesa, se mu je porodila ideja o vijaku, ki bi lahko poganjal ladje, če bi se s pomočjo zunanje sile vrtel v enakem gibanju. In ideja v praksi živi še danes. Brez vijaka takorekoč ne bi prešli v industrijsko dobo. Vijak je prisoten v vsaki industriji.
- **Filozofski nauk o medsebojni odvisnosti**, ki še vedno buri duhove tudi novodobnih raziskovalcev, je nastal s pomočjo opazovanja sadnega drevesa. Sadež nastane iz cveta, cvet zraste na veji, veja poganja iz debla drevesa, deblo raste iz zemlje, zemlja potrebuje vodo, da lahko hrani drevo; voda prihaja iz oblakov – oblaki nastajajo s pomočjo izparevanja velikih količin vode iz morij ter rek, voda se vrača na zemljo v obliki padavin itd.
- **Lekcijo o zdravi ekonomski menjavi in ekonomičnosti** se lahko naučimo od skromnih čebel. Pri nabiranju cvetnega prahu so izjemno pazljive in vzamejo malo tukaj, malo tam, toda nikoli preveč z enega kraja, pri čemer cvetovom še pomagajo, da se opravišijo. Cvetni prah pa spremenijo v sladko tekočino – zdravilni med. Opravijo torej dve funkciji hkrati in obe prinašata korist. Če bi človeštvo znalo vzpostaviti eko-

nomski sistem po zgledu čebel, ne bi imeli opraviti z onesnaženjem ter izčrpanostjo. Priložnost za oblikovanje nove vsebine učenja ekonomskih ved.

- **Lekcijo novodobnega komuniciranja se lahko naučimo od delfinov**, pri katerih so preučevalci ugotovili, da so sposobni komunicirati na dveh frekvencah hkrati, torej komunicirati, se pogovarjati z dvema delfinom ob povsem istem času. Tovrstna sposobnost bi še kako prav prišla človeški vrsti v informacijski dobi ter povečani potrebi po procesiranju informacij. In šele kako izobraževalcem, ki so danes soočeni z vse večjo potrebo po tem, da v izjemno kratkem času podajo ogromno informacij. (Zanimivo je tudi dejstvo, da je raziskovalec, ki je prišel do tega spoznanja, kasneje opustil raziskovanje delfinov z opravičilom, da z moralnega stališča pač ne more preučevati višje razvitih vrst od sebe.)
- **Lekcijo iz timskega dela** se lahko učimo, verjeli ali ne, od gosi. Vsi, ki ste kdaj opazovali gosi pri letu, ste lahko videli, da letijo v obliki črke V; tako tvorijo aerodinamično obliko, s katero se pri letu borijo z uporom zraka. Če ste jih opazovali še malo bolj podrobno, ste lahko videli, da se na prvem, torej vodilnem mestu, kjer je zračni upor največji, gosi med daljšimi leti izmenjujejo. Sodobna paradigma timskega dela pravi enako, razviti timi ne potrebujejo vodje, ki je ves čas na čelu, temveč moderatorje, ki se pri vodenju izmenjujejo. Torej lahko izobraževalci pri učenju veččin podajajo takšne in podobne primere iz življenja živali, ki preizkušeno delujejo. In hkrati spremenijo tudi svojo vlogo – iz klasičnega predavatelja (izobraževalca) se morajo pretvoriti v moderatorja izobraževalnega procesa, kjer morajo del izobraževalne vloge prepustiti tudi učečim se posameznikom.

• **Določanje poslovnih (ali pa tudi vzgojnih in izobraževalnih) strategij** je že od nekdaj bila in bo velika znanost. In le kaj bi se lahko o strategijah naučili od živali?! Predvsem to, da je lahko določena strategija uspešna le določen čas in jo je potrebno spreminjati. Torej obvladovati spremembe. Odlični primer obvladovanja sprememb so volkovi, ki so že od nekdaj burili duhove ljudi. Pred dobrimi 50 leti so volkovi lovili tako, da se je celo krdelo zapodilo za plenom, ponavadi živaljo, ki se je preveč oddaljila od svoje črede, med njimi pa so iskali predvsem mladiče oz. starejše živali, ki jim niso mogle uteči. Na veliko presenečenje opazovalcev volkov pa so sredi 60. let prejšnjega stoletja zasledili pomembne spremembe v načinu lova volkov. Ko sestavijo svoje lovske vrste, se hkrati tudi »dogovorijo«, katera skupina bo prva šla v lov in kam se bodo razporedile ostale skupine. Pri lovu uporabljajo strategijo stiskanja obroča. Preostali dve ali tri skupine se razporedijo v obliki polkroga okrog plena. Prva skupina opazi plen in začne lov. Preostale skupine, razporejene na položajih, opazujejo dogajanje in se na določen znak poženejo v lov za plenom, toda le ena izmed teh skupin, druge pa v varni razdalji sledijo dogajanju in se tudi premikajo, toda veliko počasneje kot pri »pravem« lovu in tako hranijo pomembne moči. Takoj ko ena skupina neha z intenzivnim lovom, nastopi druga. In obroč se počasi zapira, velikokrat plen ujame spočita skupina že veliko prej, preden se pogubni obroč povsem zapre. Volkovi so morali spremeniti strategijo lova zaradi spremenjenih zunanjih okoliščin. Živalski svet se je namreč začel krčiti, v nekaterih predelih celo nevarno izumirati in to je botrovalo odločitvi volkov, da ne lovijo le slabotnejših živali, ampak si morajo hrano zagotoviti na vsak način in za vsako ceno, če želijo preživeti. Na področju izobraževanja odraslih se bo zagotovo treba prilagoditi

vse večji potrebi po individualnem in virtualnem izobraževanju ter kajpak zamenjavi vloge izobraževalca v svetovalca, »coach«, torej v pospeševalca osebnostnega razvoja posameznika.

• **Celo socialne inteligentnosti** se učimo od narave, ali konkretnije, od živali. Vzemimo na primer znova volkove. Volčji samec in samica ne ostaneta skupaj celo življenje, temveč se zbližata le ob času parjenja. Zanimivo pa je, da ostaneta celo življenje skupaj vodilni samec in vodilna samica, ponavadi najmočnejša volkova v krdelu, in tako krepi krdelo kot skupnost s pomočjo bipolarnosti oz. ženskih in moških vlog. In verjetno ni naključje, da se tudi v izobraževanju odraslih, še zlasti pri intenzivnih treningih, pojavlja vse več organizacij, kjer treninge vodijo v parih ženska in moški ter tako zagotovijo spolno raznovrstnost vlog ter seveda podajanje spolno uravnoteženih vzgojnih nabojev, ki se jim pri izobraževanju odraslih nikakor ne moremo izogniti.

Učitelji znanosti, umetnosti, družboslovja, ekonomije ... so torej povsod okrog nas, s poglobljenim opazovanjem narave se lahko naučimo, kako pridobiti več energije, kako voditi posle, kako izdelovati materiale in še zlasti, kako se povrniti k »naravnim oblikam učenja in izobraževanja«, kako prenesti znanje v prakso, kako torej oblikovati prepotrben »naravni kapitalizem« na vseh področjih človekovega delovanja.

